

М.К. Щуренко,
кандидат філологічних наук, доцент
(Київ)

ЗГАДУЮЧИ ТОВАРИША, ДРУГА, КОЛЕГУ

Спогад про студентські та аспірантські роки навчання М.М. Богдана

Миколі Михайловичу Богдану виповнилося б у листопаді 2003 року тільки 75 літ. А вже незабаром буде 10 літ, як його немає серед нас. Він міг би ще працювати, бо був закоханий у свою професію, зміг би дати ще багато студентам, до яких ставився шанобливо і вимогливо. Лише з жовтня 1954 року, приїхавши після закінчення аспірантури при кафедрі української мови Київського педінституту до Житомира і ставши викладачем української мови в Житомирському педінституті, він починає величатися Миколою Михайловичем. А сім років студентства й аспірантства ми знали його як Богданчика і називали тільки так (навіть за очі). "Прізвисько" завжди було влучним. І Микола Михайлович був справді Богданчиком – Богом даною дитиною. Як діти, він завжди був щирим, правдивим, відкритим для ніжності й добра, часто усміхненим (а усмішка його була універсальною: то схвальною, то заперечною, а то й іронічною чи навіть саркастичною). Та життєвою стежею він пройшов як справжній муж: з честю долав нестатки, хвороби, всілякі труднощі.

У колі своїх друзів, ровесників Микола Михайлович вирізнявся делікатністю в манерах поведінки, мові. Він любив чи не всі види мистецтва, любив і вмів танцювати, бувати в колективі колег, друзів, умів дружити, шанував тих, хто заслуговував його шани.

Микола Михайлович не мав міцного здоров'я – пережив голодні 1933 і 1947 роки, – не був матеріально забезпеченим – батьки сільські трудівники. Та він мав основне, що могло зробити його особистістю, вченим: невтолиму жагу до знань, до самовдосконалення. В 1947 році, студент I курсу філологічного факультету Київського педінституту, він продавав продуктивні карточки на м'ясо, рибу, щоб купити книги. Мешкав у гуртожитку, жив на мізерну студентську стипендію. В аспірантські роки Микола Михайлович у бібліотеці колишньої АН УРСР працював з ранку до її закриття часто без обіду. А ввечері, повертаючись пішки до гуртожитку (майже завжди з ним поверталися його однокурсники – Петро Панасович Хропко, друг і однодумець, згодом доктор філологічних наук, і автор цього спогаду). Дорогою ми купували по батону і, відкушуючи з нього по шматочку так, щоб не помітили пізні зустрічні, з'їдали хліб іноді й повністю. Це був наш обід (і наша вечеря).

Гранична економія на їжі, одязі була в Миколи Михайловича, як і в більшості його однокурсників, протягом усіх років навчання. Але ж на зекономлені гроші ми купували квитки (зрозуміло, найдешевші) в оперу, філармонію, драмтеатри. Не маючи музичної освіти, Микола Михайлович пристрасно полюбив не лише оперу, але й симфонічну музику. А пригадується, що розуміння цих непростих видів мистецтва прийшло не відразу. Запам'яталися перші відвідини оперного театру. Слухали "Травіату" Верді, слухали і сміялися та дивувалися. Партію Віолетти виконувала знаменита Єлизавета Чавдар. Голос нам зразу сподобався. Але ж невеличка, повненька, явно здорова виконавиця, на наш погляд, ніяк не вписувалася в трагічну долю героїні. Нам було смішно, що така героїня помирає від виснажливої хвороби, а головне, що співалися звичайнісінькі розмовні слова. Ми довго в гуртожитку, зустрічаючись на кухні, не говорили, а співали. Зрозуміло, ми й не могли відразу зрозуміти умовність життя і поведінки персонажів опери, бо не розуміли специфіки самого жанру. Потрібні були час і бажання, щоб зрозуміти й полюбити оперу, а пізніше й симфонічну музику.

Особливо подобалася Миколі Михайловичу опера Бізе "Кармен" і виконавиця головної ролі – солістка Великого театру Віра Давидова. А зі співаків-гастролерів він боготворив Зару Долуханову. Захоплювалися ми й співом Гмирі, Гришка, любили капелу бандуристів, хор Верьовки тощо.

Про залюбленість у науку, працьовитість, педагогічну майстерність Миколи Михайловича вже немало згадували його друзі та колеги. Мені особливо запам'ятався один із промовистих результатів його праці над собою. На першому курсі навчання в інституті Микола розмовляв майже повністю на одному з діалектів Чернігівщини. А вже десь до кінця цього курсу він цілком володів чистою українською літературною мовою. Наполегливість, жага самовдосконалення були визначальними в характері Миколи Михайловича.

Все життя цієї прекрасної людини – вірного, надійного друга, відданого чоловіка, люблячого і мудрого батька – свідчить, що його шлях до самоствердження, успіху, широкого пошанування в колег, друзів, у всіх, кому судилося з ним спілкуватися, пролягав через самовідданий труд, постійне самовдосконалення, уміння вимагати й прощати.

Ми, друзі Миколи, завжди відчували й зберігаємо в душі тепло від спілкування з ним, світлу пам'ять про його чесне, гідно прожите життя.

Матеріал надійшов до редакції 8.12.2003 р.

М.К. Щуренко. Вспоминая товарища, друга, колегу.

Воспоминание о студенческих и аспирантских годах обучения Н.М. Богдана.

M.K. Shchurenko. Reminiscences of a Friend and Colleague.

The paper features the reminiscences of student and postgraduate years of study of M.M. Bogdan.